

Over spreekrecht en zelfcensuur

Guy Vits

Adjunct-Vast Wervingssecretaris

Wie het politieke bedrijf met interesse volgt, weet dat beleidsvoerders er veel voor over hebben om een politieke primeur in de wacht te slepen. Hij kent ook de minder fraaie praktijken waarvan zij zich al eens bedienen om de verantwoordelijkheid van zich af te schuiven, als de nood zich voordoet. Tot nog toe was de administratie dan vaak de eerste die in de klappen deelde. Ambtenaren waren immers een bijzonder aantrekkelijke, want door de zwijgplicht gemulcorfde zondebok.

De zwijgplicht is inmiddels een spreekrecht geworden. Bewindslui zullen moeten leren leven met mondige ambtenaren. Van sommigen onder hen zal dat wat meer zelfcensuur vergen. De grens tussen informatie en desinformatie, soms zelfs manipulatie, wordt nu immers door de ambtenarij bewaakt. Dat nog lang niet alle beleidsvoerders daaraan gewend zijn, illustreren recente kranteberichten over de taalexamens van het Vast Wervingssecretariaat (VWS). In *La Lanterne* (9 november 1994) en *De Morgen* (5 december 1994) gaf Brussels minister Chabert lucht aan zijn verontwaardiging over die taalexamens. In Brussel dreigt een tekort aan politieagenten, omdat er niet genoeg kandidaten voor de tweetaligheidsproeven slagen. Beide kranten blokletterden een slaagpercentage van 20%. Dat kan ook niet anders, suggereerden zij, vermits het VWS aan kandidaat-politieagenten vraagt de onderdelen van een schip te benoemen. Kafkaïaans, zei u?

Doemperscentage

Het is inderdaad moeilijk voldoende tweetalige agenten te vinden. Dat is een van de redenen waarom men de loopbaan optrok naar niveau 2, met bijbehorend hoger loon. Om die grote sprong op te vangen, werft de overheid nu aspirant-politieagenten aan op niveau 4. De aspiranten worden eerst getest op hun elemen-

taire kennis van de tweede taal, niveau 4. Als zij aangeworven worden, volgen zij in het opleidingscentrum een taalcursus om het taalexamen elementaire kennis van niveau 2 voor te bereiden.

Om het waarheidsgehalte van de kranteberichten na te trekken, neem ik even de slaagpercentages voor beide examens onder de loep. De cijfers van de taalexamens elementaire kennis Nederlands en Frans in niveau 4 geven voor '93 alvast een heel ander beeld dan datgene wat in de pers werd opgehangen. Zowat 34% van de Franstaligen en goed 45% van de Nederlandstaligen slagen voor die proef. Dat zijn echter algemene cijfers; het gaat immers om een examen voor alle kandidaten voor een overheidsbetrekking op niveau 4. Als ik de 'aspirant-politieagenten' uit die algemene groep isoleer, dan klimt het slaagpercentage van de Franstaligen op tot 40%, terwijl dat van de Nederlandstaligen nauwelijks zakt tot 42%. Geen van beide cijfers komt dus zelfs maar in de buurt van de afschuwwekkende 20%.

De pers moet zijn inspiratie dus gezocht hebben in de slaagpercentages voor de taalexamens van niveau 2. De elementaire kennis van de tweede taal ligt op dat niveau inderdaad merkbaar lager. Slechts 28% van de Nederlandstaligen wordt voldoende tweetalig bevonden, en maar 20% van de Franstaligen haalt de eindmeet. Hier heb je meteen de 20% waarvan men in de pers zo dankbaar gebruik maakte om het VWS te culpabiliseren. Wat men er niet bij zegt, is dat het hier opnieuw om een algemeen gemiddelde gaat. Als ik de 'politie-agenten' uit deze groep isoleer, dan stijgen de slaagpercentages spectaculair. Voor de beslissende en laatste mondelinge proef slagen 40% van de Franstaligen en maar liefst 74% van de Nederlandstaligen. Een duidelijker aanwijzing dat men met de taalcursussen tijdens

de opleiding van de aspiranten op het goeie spoor zit is nauwelijks denkbaar.

Slecht ter tweede taal

Wie wat verder in het verleden kijkt, merkt dat de slaagcijfers voor niveau 2 over de jaren heen teruggelopen zijn. De laatste drie jaren gaat het zelfs steil bergaf met de resultaten. Is de daling te wijten aan de betreuenswaardige achteruitgang van de talenkennis die sommigen menen te ontwaren? Of legt het VWS de lat voor de tweetaligheidsproeven hoger dan vroeger?

Wellicht hebben de talenkennispessimisten gelijk. Toch heeft bij mijn weten niemand die neerwaartse trend echt aangetoond. Het zou in elk geval fout zijn de resultaten van de taalexamens van het VWS te gebruiken ter staving van die evolutie. Er is immers geen reden om aan te nemen dat de populatie van de taalexamens voor de ambtenarij vergelijkbaar is met het gemiddelde van de bevolking. De slaagpercentages van de Franstalige kandidaat-ambtenaren liggen over de jaren heen gemiddeld lager dan die van de Nederlandstaligen. Dat is een aantoonbare constante. Maar ook die trend kan je niet zomaar tot de rest van de bevolking uitbreiden. En voor de algemene achteruitgang van de laatste drie jaar is er dan weer een andere verklaring, die niets vandoen heeft met slinkende tweetaligheid. Sinds 1991 krijgen tweetalige ambtenaren een taalpremie. Daardoor waagden meer kandidaten dan voorheen hun kans, zelfs al waren zij slecht of helemaal niet op de examens voorbereid. Dat heeft het aantal geslaagden kunstmatig gedrukt.

De zondebok

Als ik de kranten moet geloven is het VWS de schuldige voor het groeiende tekort aan tweetalige ambtenaren. Het VWS heeft allicht de moeilijkheidsgraad van haar taalproeven opgetrokken of haar beoordelingscriteria verstrengd, zo wordt geopperd. En als we sommige beschuldigingen letterlijk moeten nemen, is haar onderwerpenkeuze op zijn zachtst gezegd onaangepast.

Zijn er redenen om die aantijgingen ernstig te nemen? Dat blijkt alvast niet uit de opgaven, die, meer dan vroeger, aansluiten bij de functie. Alle

verhaaltjes over scheepsbouwcurssussen moet ik resoluut naar het rijk der fabels verwijzen. Kandidaat-politieagenten commentariëren op hun schriftelijke en mondelinge taalproeven onderwerpen als 'wel jong, niet gek', 'de rol van rijkswacht en politie in de strijd tegen drugs', 'kinderen als kwetsbare weggebruikers', of 'de manklopende politiecoördinatie over de grenzen heen'. Samen met de taal cursus die zij tijdens hun opleiding hebben gevolgd, is dat de verklaring voor de prima examenresultaten van deze groep. Het professoren- en lerarenbestand dat de taalproeven begeleidt, is sinds jaren opmerkelijk constant gebleven. De meesten hebben tien tot twintig jaar ervaring en beoordelen de examenwerken al die jaren op dezelfde manier, volgens dezelfde eisen en dezelfde criteria. Ieder examenwerk wordt door twee examinatoren beoordeeld. Als dat nodig blijkt, wordt er gedelibereerd. Nieuwe verbeteraars worden door een meer ervaren collega opgeleid, om erover te waken dat de proeven steeds op dezelfde manier worden beoordeeld. Vanaf niveau 2 zijn de vaste medewerkers van het VWS nagenoeg zonder uitzondering universitair geschoolde linguïsten.

Stellen die specialisten hun eisen niet te hoog? Deelnemers aan de schriftelijke proef elementaire kennis Frans - niveau 2 - schrijven 30 regels en mogen (al naargelang van de ernst van de fout) 10 tot 20 fouten maken om nog altijd 60% te halen. Dat is het minimumpercentage om toegelaten te worden tot het mondelinge examen. Zeg maar zelf of dat te streng is.

Een turbulente relatie

Misschien vind je dat de schriftelijke proeven moeten worden geschrapt, omdat het niet nodig is dat een politieagent kan schrijven in zijn tweede taal. Dat kan ik voluit bijtreden. Een politieagent die zijn tweede taal kan lezen, die andersstaligen begrijpt en hun vragen kan beantwoorden, die overleg kan plegen met collega's en oversten, is wat mij betreft voldoende tweetalig. Dat zijn taalgebruik wat stroef is en bevlekt met schoonheidsfoutjes, lijkt mij geen onoverkomelijke hindernis. De wetgever oordeelde er echter anders over en stelde de eisen veel hoger. Beleidsverantwoordelijken die daarvoor de admi-

nistratie blameren, spuwen hun gal in de verkeerde richting. De politici maken de wetten, de administratie voert ze uit. Tot nader order worden alle kandidaten die dingen naar een ambt of betrekking in de plaatstelijke diensten van Brussel-hoofdstad dus onderworpen aan een schriftelijk of computergestuurd examen dat hun elementaire kennis van de tweede taal test.

De term 'computergestuurd' werd in 1993 toegevoegd aan de wetten uit 1966 die het gebruik van talen in bestuurszaken coördineren. Er is een project van start gegaan om te onderzoeken in hoeverre men bij de taalexamens gebruik kan maken van computerondersteunde taaltoetsing. Het project kreeg de naam *Atlas* en het zit nog in de testfase. De toekomst zal uitwijzen of het de bestaande taalexamens kan ondersteunen of deels vervangen. Met *Atlas* moet men de taalkennis en taalvaardigheid op een precieze en ob-

jectief-wetenschappelijke manier kunnen toetsen. Uiteraard wordt er ook voor gezorgd dat het een soepel en ergonomisch systeem wordt.

Atlas is een mooi kind, dat geboren is uit de verhouding tussen wetgever en administratie. Maar het is niet omdat het een mooi kind is, dat de moeilijkheden tussen de partners opgelost zijn. Het VWS heeft alvast redenen om tevreden te zijn met haar nieuwe telg. Verdachtmakingen als 'te streng', 'te eenzijdig', 'te subjectief', zijn dan zoveel moeilijker hard te maken. Of de mythologische reus *Atlas* het slaagpercentage fors zal optillen, is echter een andere vraag. Laat ons realistisch blijven. Onze permissieve maatschappij is de talenkennis en taalvaardigheid niet ten goede gekomen. De taalexamens meten deze evolutie, maar kunnen ze niet bijsturen. Men kan de thermometer niet verwijten dat de zieke koorts heeft.